

แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 :

การศึกษาทฤษฎีในจังหวัดสมุทรปราการ

นางสาว บังอร เสวีรัตน์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยาลัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ. ศ. 2539

ISBN 974-633-323-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16842265

PATTERNS OF PROBLEM SOLVING OF PRATHOM SUKSA SIX
STUDENTS : MULTICASE STUDIES IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

Miss Bung-on Sereerat

คุณย์วิทยทรัพย์ากร
คุณย์วิทยทรัพย์ากร
A Dissertation Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy

Curriculum and Instruction Program

Graduate School

Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-633-323-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 : การศึกษา

พหุกรณีในจังหวัดสมุทรปราการ

โดย

นางสาวบังอร เสรีรัตน์

สาขาวิชา

หลักสูตรและการสอน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. พิศนา แคมมณี

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทร์วานิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

Signature

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ กุญสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

Signature

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภัทญา โมวิไลกุล)

Signature อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. พิศนา แคมมณี)

Signature อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทร์วานิช)

Signature กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา)

Signature กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. น้อมศรี เดท)

Signature กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวัฒน์ บิดยานนท์)

Signature กรรมการ

(ดร. กมล ภูประเสริฐ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

บังอร เล่ริรัตน์ : แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 (PATTERNS OF PROBLEM SOLVING OF PRATHOM SUKSA SIX STUDENTS : MULTICASE STUDIES IN SAMUT PRAKAN PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.กิตานา แชนมณี, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ.ดร.ลู่ทางศ สันทวานิช, 385 หน้า. ISBN 974-633-323-2

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์เพื่อประมวลสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน วิเคราะห์แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และศึกษาปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเกิดปัญหา และการเลือกแบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษาพหุกรณี (MULTICASE STUDIES) โดยศึกษา 2 กรณีศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนชนบท ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ปัญหาที่นักเรียนพบมี 3 ประเภท คือ ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม และปัญหาจากความต้องการของบุคคล
2. แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนมี 2 แบบแผน คือ แบบแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และแบบแผนการแก้ปัญหาแบบให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ สำหรับแบบแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ในปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น มี 4 ลักษณะ คือ การยินยอม/หลบหนี การเผชิญหน้า การลดความตึงเครียด และการอ้อมข้อม ส่วนแบบแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเองในปัญหาจากสิ่งแวดล้อม และปัญหาจากความต้องการของบุคคลนั้น มี 4 ลักษณะ คือ การทำซ้ำ การหาสิ่งอื่นมาแทน การนำความรู้มาวางแผนแก้ปัญหา และการใช้กลไกป้องกันตัว แบบแผนการแก้ปัญหาแบบให้บุคคลอื่นช่วยเหลือนั้น มี 2 ลักษณะ คือ การให้เพื่อนช่วยเหลือ และการให้ผู้ใหญ่ช่วยเหลือ
3. ปัจจัยที่อธิบายการก่อบุญจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมี 7 ปัจจัย คือ บุคลิกภาพ การเรียกร้องความสนใจ การได้รับแรงเสริมจากการแก้ปัญหาของคู่กรณี ความขัดแย้งที่มีมาก่อน การขาดสิ่งของ กิจกรรมที่ครูและโรงเรียนจัดขึ้น และการไม่มีผู้ใหญ่อยู่ในสถานการณ์

จากปัญหาทั้ง 3 ประเภทข้างต้น พบว่า ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเกิดปัญหามี 12 ปัจจัย คือ บุคลิกภาพ การได้รับผลที่ไม่พอใจ การรับรู้พฤติกรรมของคู่กรณีที่ไม่ชอบ ความขัดแย้งที่มีมาก่อน ลักษณะสิ่งของ การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ กิจกรรมที่ครูและโรงเรียนจัดขึ้น กฎระเบียบ ที่สร้างขึ้น/เวลาที่กำหนด ฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวของนักเรียน สภาพความไม่พร้อมของโรงเรียน สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดูของพ่อแม่ และสภาพความเป็นเมืองและชนบท

ส่วนปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหานั้น มี 15 ปัจจัย คือ ความรู้และประสบการณ์เดิม เพศ บุคลิกภาพ ที่คั่นคิดในการแก้ปัญหา การได้รับผลที่ไม่พอใจ การทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ การขาดความสามารถในการต่อสู้ การทำตามตัวแบบ การทำตามคำแนะนำของผู้ใหญ่ ความสัมพันธ์ที่ดีของคู่กรณี การมีบุคคลอื่นอยู่ในสถานการณ์ การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ วัฒนธรรม กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดูของพ่อแม่ และสภาพความเป็นเมืองและชนบท

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C440019 : MAJOR CURRICULUM AND INSTRUCTION
 KEY WORD: PATTERNS OF PROBLEM SOLVING / MULTICASE STUDIES / PRATHOM SUKSA
 SIX STUDENTS

BUNG-ON SEREERAT : PATTERNS OF PROBLEM SOLVING OF PRATHOM SUKSA SIX
 STUDENTS : MULTICASE STUDIES IN SAMUT PRAKAN PROVINCE. THESIS
 ADVISOR : ASSO. PROF. TISANA KHEMMANI, Ph.D.: CO ADVISOR : ASSO.
 PROF. SUPANG CHANTAVANICH, Ph.D. 385 pp. ISBN 974-633-323-2

The purposes of this research were : (1) to collect the kinds of problems occurring to the students, (2) to identify the patterns of the students' problem solving behaviors in urban and rural schools and (3) to study the factors causing the problems and affecting the students' problem solving decision. Multicases qualitative research was conducted to study 2 cases of Prathom Suksa 6 students in urban community and rural community

The research results were as follows :

1. Three types of problems confronted by the students were problems dealing with personal interactions, environments, and personal needs.
2. The patterns of problem solving behaviors consisted of 2 types, one was dealing with problems by oneself and the other was getting help from others. In the former pattern, problem solving behaviors concerning personal interactions included 4 subtypes. They were : (1) submission or avoidance, (2) confrontation, (3) tension release, and (4) compromise. The pattern of problem solving behaviors concerning the environments and personal needs also included 4 subtypes. They were : (1) repetitions of former behaviors. (2) finding compensations, (3) planning to solve the problems by applying former knowledge and (4) using defense mechanism. In getting help from others, the patterns included 2 subtypes, one was getting help from peers and the other was getting help from adults.
3. The 7 factors causing the problems dealing with personal interactions were personalities, attention callings, getting reinforcement from disputant's reactions, former conflicts, lack of material, activities provided by teachers or schools, and being without adults in the situations.

The 12 factors causing the problems were personalities, unsatisfied consequences received, perceiving of the disputants' disgusting behaviors, former conflicts, characteristics of the materials, the roles being assigned, activities provided by the teachers or schools, determined rule or time, students' families economical status, school inadequate resource, family status and child rearing, and states of being an urban or a rural community.

The 15 factors affecting the problem solving decisions were former knowledge and experiences, sex, personalities, attitudes toward problem solving, unsatisfied consequences received, engagement in activities of interest, weakness in fighting, following of the models, accepting of the adult advices, the roles being assigned, cultural rules or regulations, family status and child rearing, and states of being an urban or a rural community.

ภาควิชา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรดุสิตวิทยาเขตสายมือชื่อ นิสิต..... 2/28/25

สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน..... สายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2538..... สายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

การที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงนั้น เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตา ความกรุณา และความอนุเคราะห์จากกัลยาณมิตรหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างสูง จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แชนมณี อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้จุดประกายความคิด สร้างเสริมกำลังความคิดและกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา รองศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวานิช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้กรุณาเสียสละเวลามาช่วยชี้แนะแนวทางในการทำงาน และให้กำลังใจอยู่เสมอ คณาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ให้ความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ตลอดจนคณะกรรมการพิจารณาโครงร่างวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาชี้แนะข้อบกพร่อง จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ และนักเรียน ในโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลาาน นอกจากนี้ขอขอบพระคุณ พี่เปี้ยก พี่ออร์ช ผู้มีพระคุณซึ่งให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง

กราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ ชุมกำลังใจสำคัญ ลูกนิยาม เสรีรัตน์ ญาติผู้ประเสริฐของผู้วิจัย คุณวรรณา และคุณไพศาล ประสพสุข พี่ที่แสนดี ตลอดจนขอขอบพระคุณญาติ ๆ และน้อง ๆ ทุกคน

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ศรินธร วิทยะสิรินันท์ ผู้เป็นที่ปรึกษาเพิ่มเติม คุณชาติชาย ม่วงปฐม คุณสุวรรณี ยหะกร คุณไพรัช สู่แสนสุข คุณวิโรจน์ วัฒนานิมิตกุล คุณบรรเจอดพร รัตนพันธ์ุ คุณกชกร อิปัดดี และคุณโคศรยา โมกษะสมิต ผู้ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในทุกเรื่อง

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้

บังอร เสรีรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดประสงค์ของการวิจัย.....	11
ขอบเขตของการวิจัย.....	11
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	11
ชื่อจำกัดของการวิจัย	12
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	13
แนวคำถาม.....	17
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
ความหมายของปัญหา องค์ประกอบและประเภทของปัญหา.....	20
ความหมายของการแก้ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา.....	33
ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา.....	49
ทฤษฎีเชาวน์ปัญญา.....	49
ทฤษฎีการเรียนรู้.....	54
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา.....	59
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา.....	83

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 100
	กรณีศึกษา..... 101
	การเลือกโรงเรียน..... 101
	การเลือกกรณีศึกษา..... 103
	เครื่องมือในการวิจัย..... 107
	การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 110
	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 117
4	โรงเรียนและกรณีศึกษา..... 120
	ลักษณะของโรงเรียนในชุมชนเมืองและกรณีศึกษา..... 121
	ลักษณะของโรงเรียนในชุมชนชนบทและกรณีศึกษา..... 178
5	ผลการวิจัย..... 236
6	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 306
	สรุปผล..... 307
	อภิปรายผล..... 324
	ข้อเสนอแนะ..... 339
	รายการอ้างอิง..... 344
ภาคผนวก	
	ภาคผนวก ก ดัชนี..... 358
	ภาคผนวก ข ตัวอย่างบันทึกการสังเกต แบบจำแนก
	ข้อมูลแบบวิเคราะห์เหตุการณ์
	แบบประมวลข้อสรุป..... 361
	ภาคผนวก ค สถานการณ์ที่ใช้เพื่อยืนยันข้อสรุปชั่วคราว..... 379
	ประวัติผู้เขียน..... 385

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	16
2	สภาพเริ่มต้น เป้าหมาย ปัญหาอคคอยฮาทนอย.....	37
3	ความสัมพันธ์ของวิธีการแก้ปัญหาแบบต่าง ๆ	45
4	การทำงานร่วมกันของมิติต่าง ๆ ในสมองเพื่อการแก้ปัญหา.....	49
5	กราฟแสดงระยะเวลาของการแก้ปัญหา.....	54
6	ปัญหาและประเภทของปัญหา.....	96
7	วิธีการแก้ปัญหา.....	97
8	แนวคิด/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา.....	98
9	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา.....	99
10	ลักษณะที่ตั้งของโรงเรียนชุมชนเมือง	122
11	ลักษณะของโรงเรียนชุมชนเมือง.....	12.3
12	ลักษณะที่ตั้ง และรายละเอียดของห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนเมืองห้องที่ศึกษา.....	130
13	ลักษณะที่ตั้งของโรงเรียนชุมชนชนบท	179
14	ลักษณะของโรงเรียนชุมชนชนบท.....	180
15	ลักษณะที่ตั้งและรายละเอียดของห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน โรงเรียนชุมชนชนบทห้องที่เลือกศึกษา.....	188
16	ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปัจจัยที่ช่วยอธิบายการก่อปัญหา และการเกิดปัญหา.....	251
17	ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเกิดปัญหา.....	263
18	ปัญหาจากความต้องการของบุคคล และปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเกิดปัญหา..	268
19	แบบแผนการแก้ปัญหาที่นักเรียนเลือกใช้และปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเลือกใช้ แบบแผนการแก้ปัญหา.....	292
20	กระบวนการแก้ปัญหาดังแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดปัญหา.....	296

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สถานการณ์ที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาแต่ละแบบ.....	46
2	ความแตกต่างของเมืองและชนบท.....	77
3	กรณีศึกษาในโรงเรียนในชุมชนเมือง.....	105
4	กรณีศึกษาในโรงเรียนในชุมชนชนบท.....	106
5	ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	116
6	ขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
7	ลักษณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนที่ตั้งอยู่ใน ชุมชนเมือง ห้องที่เลือกศึกษา.....	137
8	ลักษณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน ชนบทห้องที่เลือกศึกษา.....	195
9	ความแตกต่างของปัญหาและแบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนในเมือง และชนบท.....	300

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย